

14. Дещо змінена цитата з: Циппеліус Райнгольд. Юридична методологія. – К.: Реферат, 2004. – С. 98.
15. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 року № 18569/2001 / Офіційний вісник України. – 2001. – № 17. – Ст. 731.
16. Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі// Все про бухгалтерський облік. – 2006. – № 16.
17. Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 року, якою введено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі: Закон України від 06.07.99 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 27. – Ст. 1276.
18. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 35. – Ст. 2317.
19. Постанова ВСУ № 3-1583к02 від 15.01.2003 р. / Постанови Верховного Суду України та Вищого господарського суду України з господарських справ. – 2004. – № 3.
20. Про податок на додану вартість: Закон України від 03.04.97 р. // Все про ПДВ. Збірник систематизованого законодавства. Додаток до газети «Бізнес». – 2002, № 24/1-2. – С. 11.
21. Про податок на додану вартість: лист Державної податкової служби України від 06.05.2001 р. № 2235/6/16-1215-26 // Податки та бухгалтерський облік. – 2005. – № 11.
22. Про податок на додану вартість: лист Державної податкової служби України від 23.06.99 р. № 9075/7/16-1220-15// Бухгалтер. – 2000. – № 22.
23. Про систему оподаткування: Закон України від 18.02.97 р. // Податкове адміністрування. Збірник систематизованого законодавства. Додаток до газети «Бізнес». – 2002. – № 16/1. – С. 8.
24. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.96 р. № 116 // Зібрання постанов уряду України. – 1996. – № 6. – Ст. 192.
25. Про акцизний збір: Декрет Кабінету Міністрів України від 26.12.92 р. № 18-92 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 10. – Ст. 82.
26. Господарське судочинство в Україні: судова практика. Податкові правовідносини / Відп. ред. В.Т. Маляренко. – К.: Ін Юре, 2004. – С. 472-478.

УДК 341.96:347.7:339.52.006.83

О.О. Хоменко

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЯКОСТІ ТОВАРІВ: АДАПТАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Україна та Європейський Союз найближчим часом мають обрати новий формат відносин у вигляді зони вільної торгівлі, як було передбачено Угодою про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами від 14.06.1994 р. [1] та підтверджено в Регламенті № 1638/2006 Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо впровадження інструменту європейської політики сусідства та співробітництва [2]. Зобов'язання з цих питань було також зафіксовано у Плані дій Україна – ЄС від 21.02.2005 р. [3]. В останньому заплановано кроки для підготовки України до входження до внутрішнього ринку ЄС, зокрема виконання Україною двосторонніх зобов'язань та вимог норм СОТ, вирішення окремих питань нетарифних заходів, висунутих Європейською Комісією, гармонізація необхідного рамкового та секторального законодавства в пріоритетних сферах із системою технічного регулювання ЄС (розділ 2.3.1). У цих умовах надзвичайно актуальними

стають питання усунення технічних бар'єрів у торгівлі. Видами таких обмежувальних заходів у законодавстві України є стандарти, технічні норми, регламенти та процедури підтвердження відповідності, які відрізняються від міжнародних аналогів та мають не виправдано лімітовну дію.

Започаткування та наукова база правових досліджень у напрямі стандартів якості відображені в деяких працях вітчизняних [4], російських [5] та зарубіжних [6] вчених. Проте в них не аналізуються питання адаптації стандартів, технічного законодавства та не розглядається цей предмет з позиції порівняльно-правових досліджень, що є метою даної роботи.

На сьогоднішній день Україна є членом ISO (Міжнародної організації зі стандартизації) та ІЕС (Міжнародної електротехнічної комісії), партнером Європейського комітету зі стандартизації (CEN). Україна також приєдналась до Кодексу добровільної практики з підготовки, прийняття та впровадження стандартів у рамках Угоди СОТ про технічні бар'єри в торгівлі [7]. Втім, імплементація належним чином міжнародних стандартів якості в українському законодавстві вимагає відповідей на деякі запитання.

Впровадження стандартів ISO залишається для України перспективним. Наприклад, стандарти серії ISO 9000 та 14000 [8] з управління якості на підприємствах вже застосовуються на українських виробництвах. У той самий час стандарт не гарантує якість продукції. Мета стандарту – внести узгодженість та об'єктивність до дій системи контролю якості. ISO 9000 та 14000 використовується у відносинах компаній за моделлю «споживач – постачальник». Стандарт допомагає компаніям формалізувати їхню систему управління процесом перевірки якості та відповідності продукції. Контроль за виконанням стандарту здійснюється спеціально сформованими аудиторськими фірмами. Добровільність впровадження цього стандарту ускладнює застосування його на практиці. Інші стандарти цієї організації, на жаль, ще не адаптовано в законодавство України (їх кількість – близько 1810) [9].

Стандарти, вироблені ІЕС – Міжнародною електротехнічною комісією [10], спрямовані на підтвердження результатів випробувань і сертифікації електрообладнання. Зокрема, це стосується Схеми взаємного визнання результатів випробувань електрообладнання на відповідність стандартам ІЕС – Схеми СВ ІЕСЕЕ. Ця Схема реалізує принцип: «Один раз випробуване, один раз сертифіковане за єдиним стандартом і визнається усюди» [11]. Така система забезпечує, у першу чергу, безперешкодний обіг товарів між країнами, а гарантування дійсно високих стандартів якості для споживачів є другорядним.

Достатньо численними є стандарти, вироблені Європейським комітетом зі стандартизації [12]. Ускладнює адаптування Україною його стандартів статус України у CEN – кореспондентський (партнерський). Відповідно до нього, країна має імплементувати в національне законодавство лише ті стандарти, які вироблені технічними комітетами, де бере участь держава, наприклад Україна є членом технічного комітету зі стандартизації дерев'яної продукції. Отже, багато із стандартів CEN залишаються неімплементованими.

Ступінь адаптованості норм законодавства України до права ЄС з питань

стандартів не є надто високим. Таке стосується, у першу чергу, у цілому системі технічного регулювання. Загальноприйнятою світовою практикою є обов'язковість норм технічних регламентів та добровільність норм стандартів (наприклад, ст. 4 Угоди СОТ «Про технічні бар'єри в торгівлі» [13]). У Законі України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 1.12.2005 р. (далі – Закон) [14] такого поділу не зроблено. До того ж у Законі не міститься визначення «стандарт». Стаття 2 Угоди СОТ «Про технічні бар'єри в торгівлі» пов'язує затвердження технічного регламенту з центральними урядовими органами, а не з представницькими органами, як зазначається у ст. 1 Закону. Також у ст. 1 Закону зазначено, що технічний регламент містить «також вимоги до послуг». Таке твердження не узгоджується з нормами СОТ, а саме – з Генеральною угодою з торгівлі послугами (ГАТС). З точки зору цієї Угоди послуги включають і роботи. Та на відміну від Угоди про технічні бар'єри в торгівлі Генеральна угода з торгівлі послугами щодо послуг не використовує поняття «технічний регламент» та «стандарт» (не поділяє їх за ознакою обов'язковості), а вживає поняття «заходи», під якими слід розуміти видання нормативних актів з регулювання торгівлі послугами. Тобто на послуги встановлюються обов'язкові вимоги, якщо надання послуг пов'язано з гарантіями для споживачів. Тому в Законі повинно бути чітко визначено, які ж саме види послуг мають бути віднесені до «процесів чи способів виробництва... дотримання яких є обов'язковим».

Існуючі в ЄС технічні регламенти можна умовно поділити на регламенти нового та глобального підходу. У регламентах нового підходу містяться загальні вимоги до продукції, а викладення детальних правил – у стандартах. Таких регламентів близько 23. В Україні таких регламентів затверджено лише 16 і близько 7 їх проектів залишаються на перспективу. Жодного з регламентів глобального підходу у вітчизняне законодавство не адаптовано, тоді як вони мають деякі особливості.

Останні засновані на модульній системі. Вісім модулів – А, В, С, D, Е, F, G, H та їх комбінації використовуються в залежності від виду продукції, явища, наприклад електромагнітна сумісність, ступінь ризику, аналіз результатів випробувань та ін. З восьми модулів у трьох відповідність підтверджується сертифікатом, що видається третьою стороною – уповноваженим та незалежним органом. Це може бути сертифікат типу продукції, сертифікат поодинокого виробу та сертифікат партії продукції. Для інших п'яти модулів основним документом підтвердження відповідності є декларація виробника (постачальника) про відповідність продукції встановленим вимогам для безпеки людей, їхнього майна та навколишнього середовища. Така декларація є одночасно і документом, що підтверджує процедуру оцінки відповідності безпосередньо. Треба відзначити, що в Україні вже зроблено крок до такої системи – встановлено порядок здійснення процедури призначення органів з оцінки відповідності продукції, процесів та послуг вимогам технічних регламентів [15]. Тим самим суб'єкти господарювання мають змогу застосовувати декларації про відповідність продукції замість сертифікації.

Станом на січень 2007 року в Україні чинними є 3687 національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, розроблених методом ідентичного перекладу, а також 20 національних стандартів, гармонізованих методом «обкладинки» – тобто виданих англійською мовою, коли кожний суб'єкт господарювання сам здійснює переклад стандарту. Таким чином, кількість національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, залежить і від участі суб'єктів господарювання в їх запровадженні.

Вищевикладене дає, на наш погляд, підстави вважати, що в Україні стан адаптованості до міжнародних стандартів якості перебуває на невисокому рівні. Успішне вирішення цієї проблеми потребує якнайшвидших та якісних зусиль з боку законодавця та суб'єктів господарювання. При цьому треба зважати на динаміку розвитку зарубіжного та міжнародного «технічного законодавства». Наприклад, у законодавстві ЄС розпочато перегляд технічного законодавства з метою його удосконалення та спрощення в застосуванні. Це торкнеться регламентів обох підходів, при цьому трохи більше – документів нового підходу. Ця обставина робить нагальними активні та швидкі дії з боку України. Невирішеним залишається й актуальне питання нагляду за здійсненням технічного законодавства – адже Закон України «Про державний ринковий нагляд» є поки що проектом.

Література

1. Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, and Ukraine of 14.06.1994 // Official Journal of the European Union. – L 49. – 1998. – P. 3-46.
2. Regulation (EC) № 1638/2006 of the European Parliament and of the Council of 24.10.2006 laying down general provisions establishing a European Neighborhood and Partnership Instrument // Official Journal of the European Union. – L 310. – 2006. – P. 1-14.
3. План дій Україна – Європейський Союз. – К.: ТОВ «Компанія Лік», 2006. – 40 с.
4. Зверева О. Захист прав споживачів: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літ., 2007. – 192 с.; Любецкий Н. Правовое регулирование качества продуктов питания в Украине // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1996. – № 6. – С 30-33; Захист прав споживачів: соціально-правовий аспект / За заг. ред. Л.В. Ніколаєвої. – К.: КНТЕУ, 2002. – С. 152-193; Кагал Т. Законодавство про захист прав споживачів у сфері якості товарів у системі законодавства України // Право України. – 1998. – № 8. – С. 98-101; Царьова Л. Державне управління якістю товарів народного споживання // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. пр. / За заг. ред. С.В. Ківалова. – 2005. – Вип. 26. – С. 73-83; Язвінська О. Історія консюмерізму: Навч. посіб. – К.: КНТЕУ, 2000. – С. 41-48; Язвінська О. Система захисту прав споживачів в економічно високорозвинених країнах // Економіка і право. – 2004. – № 2. – С. 55-62.
5. Брославский Л. Правовое обеспечение качества продукции в промышленно развитых странах // Стандарты и качество. – 1991. – № 3. – С. 32-34; Джинчарадзе А. Правовое регулирование безопасности и качества товаров и услуг – важнейшая государственная задача // Хозяйство и право. – 2000. – № 2. – С. 20-26; Енин Ю. Законодательство государств-членов ЕВРАЗЭС в области технического регулирования: некоторые аспекты нетарифного регулирования // Право и экономика. – 2005. – № 5. – С. 54-57; Панова А. Европейский модульный подход и отечественные способы подтверждения качества и безопасности продукции // Гражданское право. – 2006. – № 4. – С. 43-44; Тихомиров Ю. Техническое законодательство – новая отрасль? // Право и экономика. – 2006. – № 2. – С. 3-7; Шокина Л., Жданкин Н. Взаимосвязь стандартов управления качеством, окружающей средой, охраной здоровья и безопасностью персонала в практике российских и зарубежных компаний // Трудовое право. – 2002. – № 2. – С. 38-41.

6. EU Consumer Law / Paolisa Nebbia, Tony Askham. – London: Richmond, 2004. – 316 p.; Stearns P. Consumerism in World History. 2nd Edition. – Trowbridge: Routledge, Taylor and Francis Group. – 2006. – 164 p.
7. Московская Н. Стандартное решение // Эконом. известия. – 2007. – № 19.
8. Офіційний сайт ISO // www.iso.org
9. Луценко Д. Адаптація українського законодавства до європейських вимог: дослідження гармонізації системи технічного регулювання // Аналітика – публікації – лабораторія законодавчих ініціатив – www.parlament.org.ua.
10. Офіційний сайт Міжнародної електротехнічної комісії // www.iec.ch
11. Офіційний сайт Схеми СВ ІЕСЕЕ // www.iecee.org
12. Офіційний сайт Європейського комітету зі стандартизації // www.cen.eu
13. www.wto.org
14. Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 12. – Ст. 101.
15. Про затвердження Порядку здійснення процедури призначення органів з оцінки відповідності продукції, процесів та послуг вимогам регламентів: Постанова КМУ № 59 від 24.01.2007 р. // Офіційний вісник України. – 2007. – № 6. – Ст. 223.

УДК 341:340.116

Т.Р. Короткий

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ПРАВОВА СИСТЕМА» ТА «СИСТЕМА ПРАВА» ЩОДО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Міжнародне право є складною, автономною і багатокомпонентною системою. Важливою проблемою є чітке визначення змісту понять «правова система» та «система права» щодо міжнародного права, їх структури, порядку взаємодії між окремими компонентами і, нарешті, відмінності національно-правових систем від міжнародної правової системи.

Виявлення особливостей, сутності міжнародного права як системи права є умовою для подальшого поглибленого вивчення суті міжнародного права, його упорядкування і внутрішньої організації його елементів і компонентів. З'ясування характеристик міжнародного права як правової системи – це визначення його соціального характеру, його ролі, можливостей у сучасному міжнародному співробітництві. Без знання компонентів правової системи міжнародного права неможливе якісне підвищення ефективності його функціонування, зміна взаємодії із спорідненими компонентами міжнародної системи. Значення вивчення міжнародної правової системи полягає в тому, що вона, на відміну від інших правових понять і явищ, спрямована за межі безпосередньо міжнародного права. Такий погляд обумовлює вивчення її в «низці» та взаємодії із «зовнішнім» середовищем (тобто з факторами, що визначають її розвиток і функціонування [1], такими як міжнародні відносини, міжнародна мораль, міжнародна правосвідомість).

Щодо міжнародного права використовують терміни «правова система» та «система права». Так, наприклад, професор В.І. Кузнецов зазначає, що «міжнародне право – це особлива правова система, яка складається з прин-